

УДК 340.11

Віктор Вікторович ЛАЗАРЄВ,*кандидат юридичних наук, доцент кафедри**теорії та історії держави і права факультету № 1**Харківського національного університету внутрішніх справ;**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9468-0497>*

ПРАВОВИЙ СТИМУЛ ТА ЙОГО ЦІЛІ

Держава, закріплюючи норми права, дає можливість особі діяти в своїх інтересах і для задоволення власних потреб. При формуванні норми права держава, враховуючи соціально-економічні та політичні умови, визначає правила поведінки особи, які стають її ціллю. Обираючи варіант поведінки особа зазвичай обирає той, що найбільш відповідає її потребам і приводить до досягнення поставлених цілей. Враховуючи це, держава намагається стимулювати особу до правомірної поведінки, направляти її діяльність у потрібне русло не перешкоджаючи суспільним інтересам [1, с. 25].

В останні роки інтерес до проблем правового стимулювання значно зріс. У роботах низки вчених відзначаються різні аспекти дії правових стимулів [2, с. 163]. Тому дослідження означеного питання є вкрай важливим, оскільки правові стимули надають суб'єктам правовідносин гарантовану державою можливість свободи дій для досягнення певного блага. Будь-яка правова норма, яка містить правовий стимул, передбачає наявність відповідного правового обмеження в кореспондентній їй нормі права – не порушувати надану особі можливість, не перешкоджати особі в досягненні соціального блага. Правові стимули містять в собі можливості для максимально повного задоволення інтересів суб'єктів [3, с. 56].

Здійснюючи дослідження, в першу чергу, варто звернути увагу на визначення такої юридичної категорії, як «правовий стимул». На думку ряду дослідників, правовий стимул – є правове спонукання до законотворчої діяльності, що створює для задоволення власних інтересів суб'єкта режим сприяння [4, с. 60].

Надавши визначення цьому юридичному явищу, для повного розуміння сутності правового стимулювання, на нашу думку, слід звернутися до ознак цього процесу. Найбільш загальні ознаки реалізації правових стимулів полягають в тому, що вони:

- 1) пов'язані зі сприятливими умовами для здійснення власних інтересів особистості, так як виражаються в обіцянці або надання цінностей, а іноді у скасуванні або зниженні міри позбавлення цінностей (наприклад, скасування або зниження міри покарання є стимул);
- 2) повідомляють про розширення обсягу можливостей, свободи, бо формами прояву правових стимулів виступають суб'єктивні права, законні інтереси, пільги, привілеї, імунітети, надбавки, доплати, компенсації, заохочення, рекомендації;
- 3) висловлюють собою позитивну правову мотивацію;
- 4) спрямовані на впорядковане зміна суспільних відносин, виконують функцію розвитку соціальних зв'язків;
- 5) припускають підвищення позитивної активності.

Природно, правовий стимул пов'язаний і з реалізацією громадських інтересів, загальнодержавних цілей, що знайшло своє відображення в першій частині його визначення: «правове спонукання до законотворчої діяльності ...» Терміни «правове» і «законотворча» вельми яскраво показують цей зв'язок. Адже стимулювання застосовується у випадках, коли перед суб'єктом є вибір декількох видів поведінки, з яких одні більш корисні, більш бажані і необхідні для суспільства, ніж інші [4, с. 60-61].

Визначивши поняття і основні ознаки правового стимулювання, ми можемо визначити основні його цілі. В загальному розумінні ціль – це те, до чого прагнуть, що потрібно здійснити. Виходячи з такого загального розуміння цілі, можна сказати, що правові стимули, будучи збуджуючою та спонукаючою причиною до дій у кінцевому результаті передбачають отримання особою відповідних благ. Отже цілі правових стимулів зумовлюються потребами та інтересами як особи, так і суспільства. Саме ціль, стає стимулом до дії, виступає у якості причини виникнення відповідної поведінки особи [1, с. 25].

Слід погодитись з Т.А. Гуменюк, який вказує, що ціль правових стимулів полягає в тому, щоб визвати мотивацію, направлену на соціально активну поведінку, на високий результат дій, на

забезпечення самостійності, свободи особи, на проявлення ініціативи, творчості, заповзятливості [5 ; 1, с. 25].

З огляду вищезазначеного можна сказати, що ціль правових стимулів – полягає в спонуканні до правомірної поведінки в результаті якої задовольняються відповідні потреби та інтереси як особи, так і суспільства в цілому [1, с. 25].

Цілі і об'єктивна необхідність використання правових стимулів полягають в тому, що у суспільства і держави існує нагальна потреба в соціально-корисній і активному поведінці суб'єктів права в різних сферах життєдіяльності:

1) соціально-економічної (підприємницька, трудова діяльність, конкуренція, вкладення інвестицій, впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво, підвищення якості продукції і т.д.);

2) духовно-творчої (наукова, виховна, педагогічна, культурна діяльність і т.д.);

3) політико-юридичної (виборча, правова активність, участь громадськості в управлінні справами громадянського суспільства і держави, в охороні порядку, профілактична діяльність, виправлення і перевиховання засуджених і т.п.).

Подібні потреби створюють передумови для встановлення в законодавстві відповідних правових стимулів, які покликані впливати на поведінку суб'єктів в бажаному для суспільства і держави напрямку, спонукати особистість діяти певним чином. Звідси особливість правового стимулювання полягає в тому, що обрана суб'єктом форма поведінки відповідає цілям стимулювання, цілям тих, хто цю ситуацію створював. Правове стимулювання необхідно для взаємовигідного розвитку соціальних зв'язків [4, с. 84].

Як підсумок, варто зазначити, що останнім часом дослідники все більше уваги приділяють правовим стимулам. Це проявляється як і у галузевому праві, так і у загальній теорії права. Науковці розглядають і відмічають різнопланові аспекти впливу правового стимулювання. Все це призводить до того, що не дивлячись на достатньо велику кількість наукових розробок, що присвячені цій тематиці, ми можемо стверджувати, що на сьогодні, у вітчизняній науковій думці відсутній єдиний підхід до стимулювання у праві, відсутнє єдине визначення цього явища, різні підходи до визначення цілей правових стимулів. Тому, зважаючи на значну роль правове стимулювання, ми можемо визначити ціль правових стимулів, як мотивацію фізичних і юридичних осіб до вчинення суспільно корисних дій, утримання від протиправної поведінки. У залежності від сфери суспільної діяльності ціль правових стимулів можна класифікувати за різними критеріями.

Список бібліографічних посилань

1. Калюжний Р. А., Лапка О. Я., Пікуля Т. О. Правові стимули в механізмі правового стимулювання : монографія. Київ : Леся, 2013. 204 с.
2. Смолярова М. Л. Поняття та сутність стимулів у трудовому праві. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Юридичні науки*. 2017. Вип. 5, т. 1. С. 163–166.
3. Красовська В. Г. Дія правових стимулів та обмежень в механізмі правового регулювання. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 1. С. 55–60.
4. Малько А. В. Стимулы и ограничения в праве : монография. М. : Юрист, 2004. 250 с.
5. Гуменюк Т. А. Стимулирование правомерного поведения в условиях развитого социализма : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. М., 1983. 17 с.

Одержано 04.03.2019

УДК 343.163(477)

Андрій Васильович ЛАПКІН,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри судострою та прокуратурської діяльності

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (м. Харків);

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3240-6377>

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ ЯК ОБ'ЄКТА ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ

В результаті Конституційної реформи щодо правосуддя від 2016 р. у п. 2 ст. 131-1 Основного Закону було закріплено таку функцію прокуратури, як організація і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального